

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. maja 1874.

Obsseg: O pridelovanji sladkorne pese. — Kaj je storiti v vinogradu po mrazu (slani)? — Kmetijsko orodje in stroji. (Konec.) — Gospodarska novica. — Nova postava o zemljiških knjigah za Kranjsko. (Dalje.) — Interpelacije — nič drugega. — Mnogovrstne novice. — Moj pès. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novièar.

Gospodarske stvari.

O pridelovanji sladkorne pese.

(Po Činkelnovem „navodu“.)

Ni ga poljskega sadú, kateri bi rodil tako drag plod, kakor je sladkorna pesa. Sploh je dognana stvar, koliko pesa koristi kmeèkemu gospodarstvu. To so pametni kmetovalci in učitelji umnega gospodarstva tako obširno dokazali ter razložili, da ni treba o tem več govoriti.

Pesa posebno koristi na dve strani:

I. Zboljšuje zemljo. Zemlja se ne boljša samo z moènim gnojem, ampak tudi še posebno s tem, da se globoko in pridno obdeluje; da se jej odpravlja škodljivi plevél, ter da se pametno na njej vrsté sadovi in setve. Sladkorna pesa posebno zahteva, da je treba paziti na vsa ta pravila umnega kmetovanja.

Toraj vidimo, da po tistih krajih, koder se pametno sadi sladkorna pesa, kmetijstvo napreduje in cvete, ter da zemlja daje mnogo mnogo več pridelka. Sladkorna pesa toraj tudi

II. množi bogastvo.

Pridelovanje sladkorne pese novce naravnost in nenaravnost množi; nenaravnost, kakor je bilo že reèeno, s tem, ker potlej obilnejše rodí zemlja, katera toraj dobi tudi večo vrednost, ker se njena cena sodi po tem, kolikor daje pridelka; naravnost s tem, da našim kmetovalcem daje nov sadež, iz katerega bode zmerom gotov denar.

Cena, po kateri se pesa sploh prodaja in katero smo posebno mi trdno postavili, da bi se veselje do pridelovanja sladkorne pese tudi na Kranjskem zbudilo, mora gotovo imeti ta nasledek, da se sladkorna pesa po prvih poskušnjah začne pri nas redno in bolj pogostoma saditi, tako, kakor vsaka druga poljšèina.

Ako se to zgodí, potem bode tudi po Kranjskem kmetovanje v zvezi z obrtnijstvom.

Neovržni dokazi potrjujejo in vednost priznava, da kmetijstvo nikoli ne pride do najviše stopinje, ako ni zvezano z obrtnijstvom.

Menimo toraj, da je naše obrtnijsko podvzetje v Ljubljani samo ud velike verige, ki se bode naredila in objela vse misleèe in pridne gospodarje.

Sledeèi spis uèi, kar je mogoèe na kratko, vse poglobitve stvari, katerih se je treba držati pri sladkorni pesi. Namen je samo ta, da bi ljudje vsaj poskusili, to peso saditi. Kdor želí kaj več izvedeti, najde nauk v

obširnih knjigah, katere razlagajo, v kakem razmerji je pridelovanje sladkorne pese k obrtu in kmetijstvu. Zanašamo se, da ta spisek doseže svoj namen.

Splošna pravila,

po katerih se je ravnati pri pridelovanji sladkorne pese.

Pri sladkorni pesi je poglavitno treba na to-le paziti:

- Da se jej dá pripravna in moèna zemlja;
- da se zemlja globoko obdeluje;
- da se vsadi zanesljivo nemešano seme najboljše sladkorne pese;
- da se začne zgodaj saditi;
- da se zemlja zgodaj skrbno očisti ter večkrat prerahljá.

Zemlja.

Da sladkorna pesa dobro rodí, temu je prva potreba:

a) Pripravna zemlja.

Izkušnje uèe, da je za peso najboljša pešèena apnéna ilovica, toraj taka zemlja, katera se sploh imenuje, da je dobra, mehka, voljna in dobro obdelana; prsti mora biti vsaj 1 do 1½ èrevlja na globoko;

b) pripravna tla pod površno prstjo.

Tla pod prstjo ne smejo biti nepremoèljiva tolsta ilovica; ne smejo se prepozno ugreti, niti ne smejo preveè piti, ako je prst na njih tenka; c) zemlja se mora globoko izorati že za tisti sad, ki je bil pred peso na njivi, in prst se mora dovolj zrahljati.

Ako za sad, kateri je bil pred peso, zemlja ni dovolj globoko udelana, takrat je dobro, èe se dve leti zaporedoma pesa vsadi na isto njivo, katero je treba vsako leto, èe je mogoèe jeseni, malo pognojiti z gnojem, ki je dobro udelan.

(Dalje prihodnjiè.)

Kaj je storiti v vinogradu po mrazu (slani)?

Gledé tega posla odloèuje z ene strani naèin rezanja, ki je v navadi, z druge strani pa stopinja razvitka, v katerem je mraz na vinograd padel. Kar se tega razvitka tièe, moremo omeniti, da so nam vinogradi k sreèi še malo pognali bili, ko jih je letošnji mraz zadel.

Kedar mraz še nejak in slabe trsove mladike popari kakor letos, ter še niso začenjale v les iti, takrat se mladje osuši in ospe, ko ga nekoliko ur pozneje solnce ogreje! Vsled tega je v krajih, kjer se reže na glavo (Kopfschnitt), odveč, da vinogradnik še kaj stori; kajti pri nekoliko ugodnejšem vremenu, kakoršnega pa letos žalibog ne moremo čakati, poganjale bodo v kratkem času nove mladike iz krmeljev ali spečih očes (schlafendes Auge), ki se na trsu nahajajo, in bodo namestile one mladike, ki so dobro rodile.

Kjer pa je dolga rez, katere si bodi vrste v navadi kakor v naših vinogradih, tam se priporoča, kedar je na rezniku (Zapfen) ali na dolgo rezani lozi vse mladje pozeblo, da se reznik ali loža odreže, da se tako dobijo ali nove rodne mladike iz spodnjih očes, ali saj zdrava loza za prihodnje leto.

Kjer so pa na rezniku ali na lozi dolgo rezani samo nekatera očesa pozebla, ni treba se ve da podrezovati, ker se tu po pravici moremo nadjati, da bode močnejši razvitek in večja rodovitnost nepoškodovanih mladik nadomestila to, kar je mraz pokončal.

Iz „Zagreb. Gosp. Lista“.

Kmetijsko orodje in stroji (mašine).

(Konec.)

H. F. Eckert-ova fabrika za kmetijske stroje v Berlinu je razstavila med drugim tudi nekoliko orodja, ki bi se dalo pri nas na Kranjskem s pridom rabiti. Naj tedaj omenim:

a) Osipalnik z železnimi gredeljmi, jeklenimi deskami in jeklenimi lemeži; velja 25 gold. in bi bil jako pripraven za našo deželo.

b) Gonilni plug z ameriškimi deskami in jeklenim dolbilom. Jekleno dolbilo stoji namesto lemeževe špice, ter se vselej, kedar se oguli, naprej pomakne. Ta plug izvrstno reže na težki in lahki zemlji in velja v Berlinu 25 gold.

c) Plug, s katerim se delajo rázori za odtekanje vode na njivah. Tega pluga naši kmetovalci še prav nič ne poznajo, a trebalo ga bode tudi pri nas kmalu vpeljati, kajti misliti si moramo, da ako poljedelstvo po vseh delih svetá tako hitro napreduje, tudi naša Kranjska dežela ne bode in tudi ne sme zastajati za drugimi deželami. Ozki in visoki razgoni s štirimi brazdami morajo se vendar vže enkrat opustiti in oranje naj se spremeni v široke, prav široke gredé. Visoki razgoni naj se delajo le na jako močvirnem zemljišči, od koder se preobilna mokrota ne dá in tudi ne more tako lahko odpeljati; drugače pa so visoki in ozki razgoni le potrata zemljišč, ker v globokih brazdah med dvema razgonoma ne raste nič. Da se voda odpelje iz mokrih zemljišč, narejajo povsod po ravno izoranem polji rázore, po katerih se voda odteka. Ti rázori se s poprej imenovanim razornim plugom in se morajo potem večkrat snažiti.

O veliki važnosti, da se orje na široke in ravne gredé, kakor tudi o koristi rázorov za odpeljevanje vode (to se vé, da niso ravno povsod potrebni) ne morem tukaj obširno govoriti, pa tudi ni tukaj pripravno mesto za to.

c) Izvrstno sestavljene mašine, ki senó grabijo, samo enega konja potrebujejo in imajo sedež za kočijaža. Take mašine za senó grabiti so Kranjskim gospodarjem še popolnoma neznané, akoravno so velika dobrota vsacemu posestniku travnikov ob onem važnem času, ko se senó spravlja.

Pri nas ljudjé eno mer javkajo in tožijo, da so delavci dragi, a na sredstva, s katerimi se drage delav-

ske moči dadó nadomestiti, nihče ne gleda, in to skoraj bi rekel iz zgolj nemarnosti in lenobe.

Ni ravno potrebno, da bi moral imeti vsak posestnik travnikov mašino za senó grabiti in mašino za travo kositi, ali zdrava človeška pamet in nagón, da človek samega sebe ohrani, zahtevata, da imajo vsaj po večih krajih, ki ležé po nižavah in ravninah, take mašine, ki je lahko vsi kmetovalci enega kraja rabijo.

e) V razstavi iste fabrike sem našel tudi „verizaste gnojnične pumpe“, ki imajo cév iz kovnega železa ter veljajo 90 do 108 tólarjev, a to po dolgosti in preméru cevi.

f) Gnojnične pumpe z bakreno skornico in z zaklopno kroglo iz gume, ki imajo po 2 metra dolg sesalni smrk in po 5 metrov dolg tiskalni smrk, se dobé po 50 gold.

Ker so gnojnične pumpe na Kranjskem zeló potrebne, so posebno te poslednje vsega priporočila vredne.

g) Tlačilo za senó po Ingersoll-ovej sestavi je izvrstno. Po nekaterih krajih Kranjske dežele se pridelava odveč sena; ako bi se to, kar ga je odveč, s tlačilom primerno stlačilo in po železnici razposlalo, dobilo bi se gotovo lepega dobička.

Taka tiskala za senó veljajo s prouteženimi škripci vred 105 tolarjev.

Deteljno seme z roko omlatiti je pač zeló težavno delo, a omlačeno seme z vevnikom izvejati in izčistiti je pa tudi tako primitivno in neprimerno opravilo, da bi bil pač uže skrajni čas, da se kupijo mlatilnice za deteljo z rešetnim valjem (cilindrom). S takimi mlatilnicami bi se prihranilo mnogo delavnih moči in dobilo bi se tudi boljšega semena za prodajo. Mlatilnice za deteljo, kakor je sem tukaj omenil, se dobivajo po 120 tolarjev v poprej omenjeni fabriki v Berlinu.

Stroji za trenje lanú in konopelj od W. Hallersberga iz Oberleiba pri Mindenu na Pruskem imajo po 2 valjarja in so zeló prosto narejeni. Nadalje stroji, ki imajo po 10 valjarjev, od F. W. Warnecka iz Olešine v Šleziji. Obe vrsti teh strojev ste tako narejeni, da jim je treba malo vode za gonitev; bili bi tedaj za našo Kranjsko deželo, ker nam vode ne primanjkuje, vsega priporočila vredni.

Kakor znano, ima Kranjsko žito, posebno izmlačena rž in pšenica, toliko raznovrstnega plevela, posebno graščice in ljulike (*Lolium temulentum*) v sebi, da še celó cesarske oskrbovalnice za vojake ne marajo za Kranjsko žito. Pa tudi za domačo rabo je slabjša moka, kakor tudi vsaka druga moka, v kateri je mnogo tako imenovanih rožičkov (*Mutterkorn*, *Secala cornutum*) pomešanih, človeškemu zdravju jako škodljiva, posebno ženam.

Ta velika nadloga bi se morala tudi na Kranjskem odpraviti, kar bi se prav lahko odpravilo s čistilnimi stroji, ki imajo nalogo, da čistijo in zbirajo žito škodljivega plevelnega zrnja.

Posebno pripravne čistilne stroje, ki je človeška roka goni, razstavil je fabrikant Th. Pernolet iz Pariza, ki je prodaja po 120 do 220 frankov.

Videl sem tudi čistilno pripravo (aparát), iz katere je vsipano žito prihajalo v spodej nastavljene vreče — bilo je šest vreč — popolno izbrano in očiščeno.

En sam čistilni stroj ima lahko 10 Kranjskih vasí skupaj, tedaj ni treba, da bi imel vsak boljši posestnik svojo čistilnico. To se vé, da je v tem obziru treba edinosti in sloge.

Nadalje je razstavil omenjeni fabrikant tudi jako pripraven in prosto narejen stroj, ki lušči liko od konopelj (konoplje tare). Ta stroj je narejen tako, da ga človeška roka goni, velja 240 frankov in je vsega priporočila vreden.